

Satversmes tiesas

projekts

vasaras skola (plenērs) „Stāsts par Satversmi”

Projekta apraksts

Latvijas Republikas Satversmes (turpmāk – Satversme) uzdevums ir nodrošināt Latvijas kā demokrātiskas un tiesiskas valsts ilgtspējīgu pastāvēšanu cauri laikiem. Satversmes normas, principi un vērtības prasa uzturēt dialogu ar sabiedrību un konstitucionālām institūcijām, lai nodrošinātu demokrātiskas un tiesiskas valsts ilgtspēju. Līdz ar to Satversmes tiesa vairāku gadu garumā mērķtiecīgi plānojusi un īstenojusi dažādas aktivitātes, lai veidotu dialogu ar sabiedrību par Latvijas valstiskumam svarīgām tēmām.¹

2022. gadā aprit 100 gadi kopš Satversmes pieņemšanas un spēkā stāšanās. Satversme ir viens no Latvijas valstiskuma simboliem, kas atspoguļo Latvijas valsts iekārtas pamatprincipus un nodrošina ikvienas personas pamattiesību aizsardzību. Satversme ir likums ar augstāko juridisko spēku, kurā ietvertās normas un vērtības attiecas uz ikvienu Latvijas valsts darbības jomu un iedzīvotāju.² Līdz ar to 2022. gadā iepļānoti vairāki pasākumi, ar kuriem godināt Satversmes pieņemšanu, kā arī nodrošināt laikmetīgas, saturiski bagātas informācijas pieejamību sabiedrībai, it īpaši jaunatnei par Satversmi un tās nozīmi demokrātiskā tiesiskā valstī.³

Plānojot Satversmes simtgades aktivitātes, Satversmes tiesa ņēma vērā to, ka nepieciešams paplašināt esošo dialogu ar jaunatni. Satversmes tiesa izveidojusi nozīmīgu dialogu ar Latvijas skolu jaunatni. Proti, 2017. gadā tiesa pirmo reizi izsludināja skolēnu zīmējumu un domrakstu konkursu. Šis konkurss kļuvis par tradīciju un ļauj Satversmes tiesas tiesnešiem kopā ar bērniem un jauniešiem diskutēt par Satversmē ietvertajām vērtībām.⁴ Satversmes tiesai dialogā ar skolu jaunatni būtisku atbalstu sniegusi Latvijas Mākslas akadēmija, kura citastarp iniciē un līdzdarbojas

¹ Satversmes tiesas pārskati par darbu pieejami šeit: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/blog/category/parskati/>

² Informatīvais ziņojums “Par Latvijas Republikas Satversmes pieņemšanas simtgades atzīmēšanu”. Pieejams šeit:

³ Plašāka informācija par Satversmes simtgades aktivitātēm pieejama šeit: <https://www.satversmei100.lv/>

⁴ Informācija par Satversmes tiesas domrakstu un zīmējumu konkursu pieejama šeit: <https://www.satv.tiesa.gov.lv/konkurss/>

Latvijas valsts mākslas un dizaina attīstības stratēģiju izstrādē, veido radošos inkubatorus un sadarbības platformas mākslas un dizaina jomā, kā arī izdod virkni pētījumu un mācību materiālu.⁵

Par godu Satversmes simtgadei Satversmes tiesa sadarbībā ar Latvijas Mākslas akadēmiju īsteno jaunu dialoga ar jaunatni dimensiju, organizējot vasaras skolu (plenēru) „Stāsts par Satversmi”. Vasaras skolā (plenērā) piedalīsies Latvijas augstskolu mākslas un tiesību zinātnes studenti, lai veidotu padziļinātu izpratni par Satversmē ietvertajām vērtībām, kā arī radītu multimediju mākslas darbus, kas atspoguļo jauniešu vīziju par demokrātiskas un tiesiskas valsts ilgtspēju. Vasaras skolas ietvaros notiks lekcijas, meistarklases un plenērs, lai studenti varētu sagatavot darbus, ar kuru palīdzību skaidrot konstitūcijas nozīmi sabiedrības procesa norisē.

Vasaras skolas (plenēra) ideja aizgūta no jurista un dzejnieka Raiņa, kurš ir uzrakstījis pirmo teorētisko rakstu par konstitūcijas jēdzienu latviešu valodā. Šajā rakstā Rainis lielu nozīmi piešķir satversmes jēdzienam, norādot: „Satversmes jēdziens – tas ir galvenais avots, no kura izverd visas satversmes māksla un gudrība it kā pati no sevis.”⁶ Pēc būtības Rainis ir pirmais, kas formulē filigrāno ideju par satversmes mākslu – nepieciešamību integrēt zināšanas par demokrātisku valsti kultūras un mākslas jomā. Rainis arī formulējis kultūrvalsts konceptu, uzsvērdams, ka „mēs esam mazi, bet mēs varam būt lieli, ja mēs esam kultureli. Dariet visu, lai mēs šinī ziņā būtu demokrātiski kulturela valsts, lai mēs būtu uz priekšu ejoša, jaunradoša valsts, jo latviešu ģēnijs kaut ko var radīt, bet var radīt tikai brīvā valstī”.⁷ Vienlaikus jānorāda, ka Rainis nešaubījās par to, ka latvieši ir kultūrnācija, proti, „latviešu tautai jābūt kulturelai tautai, un, pateicoties mūsu pūliņiem, mūsu demokrātiskiem elementiem, kas ir vēl tomēr dzīvi Latvijā, latvieši būs un paliks kulturela tauta”.⁸

Projekta tēma „Brīvība”

Ņemot vērā to, ka Satversmes tiesas dialogs ar sabiedrību ietver sabiedrības izglītošanu par Latvijas tiesisko sistēmu, sabiedrībai būtisku jautājumu aktualizēšanu un Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts vērtību stiprināšanu, par vasaras skolas (plenēra) tēmu izvēlēta viena no centrālajām Satversmes idejām – brīvība.

Arī Latvijas simtgades programmas ietvaros viena no centrālajām tēmām bija brīvība, jo 2020. gada 1. maijā apritēja simts gadi kopš Satversmes sapulces sasaukšanas un trīsdesmitā gadskārtā kopš vēsturiskās 1990. gada 4. maija deklarācijas „Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu” pieņemšanas.

Savukārt 2022. gadā Satversmes simtgade apliecina, ka konstitūcijas uzdevums ir nodrošināt brīvas, neatkarīgas valsts pastāvēšanu, kurā ikviens var izmantot savas pamattiesības un pamatbrīvības. Krievijas militārā agresija un karadarbība pret Ukrainu un tās iedzīvotājiem brīvības tēmai piešķirusi būtisku nozīmi, jo atgādinājusi par reālu

⁵ Skaīt plašāk par Latvijas Mākslas akadēmijas attīstības stratēģiju: <https://www.lma.lv/data/dokumenti/lma-ilgtermina-attistibas-strategija-20170519-.pdf>

⁶ Rainis J. Kas ir satversme? Kopoti raksti, 18. sējums, 1905–1917. Rīga: Zinātne, 1983, 379. lpp.

⁷ Satversmes sapulces 4. sesijas 5. sēde 1921. gada 28. septembrī. Runas un intervijas (Jānis Rainis). Rīga: Zinātne, LZA Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 1993, 31. lpp.

⁸ Satversmes sapulces 5. sesijas 22. sēde 1922. gada 7. martā. Runas un intervijas (Jānis Rainis). Rīga: Zinātne, LZA Literatūras, folkloras un mākslas institūts, 1993, 38. lpp.

un brutālu apdraudējumu vienai no svarīgākajām konstitucionālajām vērtībām – brīvībai.

Brīvības ideja caurauž katru Satversmes normu. Pirmkārt, jau Satversmes ievadā uzsvērts, ka valsts uzdevums ir nodrošināt Latvijas tautas un ikviena brīvību un sekmēt labklājību. Otrkārt, Satversmes normās reglamentēta brīvas, neatkarīgas Latvijas valsts pastāvēšana, kurā notiek brīvas vēlēšanas, tiek īstenota varas dalīšana, respektēta preses, vārda un pulcēšanās brīvība. Treškārt, Satversmes VIII nodaļa ietver normas, kas noteic ikvienas personas pamattiesības, kuru uzdevums ir nodrošināt pamatbrīvību īstenošanu un aizsardzību. Satversmē ietvertu pamattiesību uzdevums ir aizsargāt ikvienu cilvēku pret viņa brīvības patvaļīgu ierobežošanu un viņa fiziskās integritātes apdraudējumiem, ļaut izmantot viņa pilsoniskās un politiskās tiesības, sociālās, ekonomiskās un kultūras tiesības, kā arī izpaust savu radošumu, individualitāti un māksliniecisko jaunradi.

Satversmes tiesai izveidota judikatūra, kurā brīvības jautājums aplūkots caur Satversmē ietvertajām pamattiesībām (akadēmiskā brīvība,⁹ arodbiedrību brīvība,¹⁰ dzimumuzvedības brīvība,¹¹ pašnoteikšanās brīvība,¹² tiesības brīvi izvēlēties nodarbošanos,¹³ tiesības brīvi pārvietoties,¹⁴ tiesības uz domas, apziņas un reliģiskās pārliecības brīvību,¹⁵ tiesības uz jaunrades brīvību,¹⁶ kā arī tiesības uz vārda brīvību¹⁷ utt.).

Brīvības jēdziens aplūkots arī vairākos filozofu darbos. Piemēram, Džons Loks (*John Locke*) izvērsti pamato tēzi, saskaņā ar kuru valsts varas uzdevums ir indivīda pamattiesību (dzīvības, brīvības, īpašuma) aizstāvība. Savukārt Imanuels Kants (*Immanuel Kant*) formulējis pamatuzdevumu: iedibināt tādu pilsonisku sabiedrību, kurā indivīda vislielākā brīvība vienlaikus savienotos ar visprecīzāko un stingrāko šīs brīvības robežu noteiksmi iepretim citu indivīdu brīvībai. Džons Stjuarts Mills (*John Stuart Mill*) savukārt centies novilkt skaidras robežas sabiedrības ietekmei uz indivīda brīvību. Viņaprāt, tās nosaka t. s. kaitējuma princips, saskaņā ar kuru sabiedrība var leģitīmi ierobežot vienīgi tās indivīda rīcības, kuras kaitē citiem indivīdiem, nevis tās, kas kaitē viņam pašam vai nekaitē nevienam.¹⁸

Satversmes 113. pants paredz, ka valsts atzīst un aizsargā mākslinieciskās un citādas jaunrades brīvību. Tādējādi mākslas brīvība ir vērtība, kas svarīga demokrātiskai sabiedrībai.

Projekta mērķis

Projekta mērķis ir dialoga ar jaunatni un sabiedrību stiprināšana, izceļot Satversmes nozīmi demokrātiskā tiesiskā valstī.

⁹ Satversmes tiesas 2019. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. 2018-15-01.

¹⁰ Satversmes tiesas 2014. gada 23. aprīļa spriedums lietā Nr. 2013-15-01.

¹¹ Satversmes tiesas 2020. gada 12. novembra spriedums lietā Nr. 2019-33-01.

¹² Satversmes tiesas 2020. gada 11. decembra spriedums lietā Nr. 2020-26-0106.

¹³ Piemēram, Satversmes tiesas 2010. gada 18. februāra spriedums lietā Nr. 2009-74-01.

¹⁴ Satversmes tiesas 2020. gada 25. septembra spriedums lietā Nr. 2019-35-01.

¹⁵ Satversmes tiesas 2011. gada 18. marta spriedums lietā Nr. 2010-50-03.

¹⁶ Satversmes tiesas 2019. gada 7. jūnija spriedums lietā Nr. 2018-15-01.

¹⁷ Satversmes tiesas 2003. gada 5. jūnija spriedums lietā Nr. 2003-02-0106.

¹⁸ Bix B. A Dictionary of legal theory, Oxford, New York, Oxford University Press, 2004.

Vasaras skolas (plenēra) mērķis ir stiprināt studentu valstisko apziņu un rosināt līdzdalību demokrātijas procesos, izpētot un iedzīvinot Satversmes vērtības. Ar vasaras skolas (plenēra) palīdzību iecerēts radīt interesi un izpratni par Satversmi un tās nozīmīgumu, kā arī pilnveidot studentu zināšanas par Latvijas kā demokrātiskas tiesiskas valsts pamatvērtībām un Satversmes tiesas lomu šādā valstī.

Projekta uzdevums

Projekta ietvaros jārada vairāki interaktīvi un mākslinieciski risinājumi, kas ļauj stāstīt par Satversmes nozīmi demokrātiskā tiesiskā valstī saturiski bagāti, aizraujoši un jēgpilni. Akcents tiek likts uz informatīviem un izglītojošiem darbiem, kas veicina izpratni par konstitūcijas nozīmi valsts un sabiedrības, kā arī ikvienas personas dzīvē. Tāpat uzsvars tiek likts uz Satversmes teksta pieejamību dažādos formātos (rakstveida, audio, video un vizuālais materiāls), lai nodrošinātu iespēju ikvienam saprast un izjust Satversmes ietekmi uz procesiem, kuri skar katras personas individuālās izvēles (mikrolīmenis) un nodrošina piederības izjūtu Latvijas valstij (makrolīmenis).

Pēc vasaras skolas (plenēra) paredzēts organizēt izstādi un sagatavot katalogu par studentu radītajiem darbiem.

Mērķauditorija

Demokrātiskā tiesiskā valstī dialogs starp dažādām sabiedrības grupām un valsts varas institūcijām ir nepieciešams, lai veidotu uz savstarpēju uzticēšanos un palāvību balstītas attiecības un īstenotu kopīgu vīziju par valsts nākotni (Satversmes ievads un 1. pants).

Projekta mērķauditorija ir Latvijas augstskolu studenti, jo tā ir sabiedrības grupa, kura Latvijas valsts nākotni ietekmēs turpmākos simts gadus, izmantojot savas Satversmē ietvertās pamattiesības.

Vasaras skola (plenērs) paredzēta līdz 35 studentiem (katru nozari pārstāvēs 15-17 studenti). Studenti var pieteikties dalībai vasaras skolā (plenērā) līdz 2022. gada 22. augustam, internetā aizpildot pieteikuma anketu, kurā jānorāda informācija par sevi un savu izglītības iestādi, kā arī savu motivāciju piedalīties vasaras skolā (plenērā) un vīziju par brīvības ideju. Lēmumu par studenta dalību vasaras skolā (plenērā) pieņem tās koordinatori, ņemot vērā šajā konceptpapīrā norādītos mērķus un uzdevumus un balstoties uz pieteikuma anketā norādīto informāciju.

Projekta norises vieta

Cenu aptaujas rezultātā par norises vietu izvēlēta Kuldīga. Satversmes tiesa vasaras skolu (plenēru) organizēs sadarbībā ar biedrību „Kuldīgas mākslinieku rezidence”, kura dibināta 2014. gadā kā stratēģisks Kuldīgas novada pašvaldības sadarbības partneris vietējās kultūrtelpas un kultūras dzīves bagātināšanai. Ik gadu biedrība „Kuldīgas mākslinieku rezidence” rīko izstādes, vasaras skolas, plenērus, radošās darbnīcas un lekciju programmas, lai veicinātu mākslas un radošu ideju klātbūtni pilsētā un Kurzemē kopumā.¹⁹ 2017. gadā biedrība tika iekļauta sadarbības līgumā kā Kuldīgas novada pašvaldības un Latvijas Mākslas akadēmijas partneris, lai Kuldīgā izveidotu Latvijas Mākslas akadēmijas filiāli ar patstāvīgu studiju programmu un šā projekta ietvaros

¹⁹ Vairāk informācijas pieejams: <https://www.facebook.com/kuldigaresidence>

pārveidotu Kuldīgas Adatu fabriku par studiju programmas mājvietu un radošu norišu centru.²⁰

Projekta aktivitātes un programma

Projekts norisināsies no 2022. gada 29. augusta līdz 2. septembrim (piecas dienas).

Diena	Aktivitāte	Piezīmes
29. augusts	Plkst. 9 Vasaras skolas atklāšana Satversmes tiesā <i>Satversmes tiesa, Jura Alunāna iela 1</i>	
	Satversmes tiesas priekšsēdētāja Alda Laviņa uzruna	
	Priekšlasījums „Satversmes tiesas loma demokrātiskā tiesiskā valstī”	
	Dita Plepa, <i>Sabiedrisko attiecību un protokola nodaļas vadītāja</i>	
	Plkst. 11 Došanās uz projekta norises vietu <i>Kuldīgas Mākslinieku rezidence, Kalpaka iela 4, Kuldīga</i>	
	Plkst. 14 – 15 Pusdienas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Priekšlasījums „Brīvība kā vērtība ” Lektors tiks izziņots	
30. augusts	Priekšlasījums „Brīvības koncepts Satversmē” Jānis Pleps, Dr. iur. Latvijas Universitātes Juridiskās fakultātes Tiesību teorijas un vēstures zinātņu katedras vadītājs un docents	
	Plkst. 18 – 19 Vakariņas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Radošā aktivitāte	Ekskursija Kuldīgā
	Plkst. 9 – 10 Brokastis <i>Hotel Virkas muiža, Virkas iela 27, Kuldīga</i>	
30. augusts	Meistarklase Lektors tiks izziņots	
	Plkst. 14 – 15 Pusdienas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Meistarklase	

²⁰ Vairāk informācijas pieejams: <https://kuldiga.lv/aktualitates/6785-no-1-julija-apskatei-atvers-kuldigas-adatu-fabrikas-telpas>

	Juris Petraškevičs , <i>Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās mākslas nodaļas vadītājs, profesors</i>	
	Plkst. 18 – 19 Vakariņas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Radoša aktivitāte	
31. augusts	Plkst. 9 – 10 Brokastis <i>Hotel Virkas muiža, Virkas iela 27, Kuldīga</i>	
	Meistarklase Juris Petraškevičs , <i>Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās mākslas nodaļas vadītājs, profesors</i>	
	Plkst. 14- 15 Pusdienas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Meistarklase	
	Plkst. 18 – 19 Vakariņas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Diskusija	
1. septembris	Plkst. 9 – 10 Brokastis <i>Hotel Virkas muiža, Virkas iela 27, Kuldīga</i>	
	Meistarklase Juris Petraškevičs , <i>Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās mākslas nodaļas vadītājs, profesors</i>	
	Plkst. 14- 15 Pusdienas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Meistarklase	
	Plkst. 18 – 19 Vakariņas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Brīvais laiks	
2. septembris	Plkst. 9 – 10 Brokastis <i>Hotel Virkas muiža, Virkas iela 27, Kuldīga</i>	
	Projekta rezultātu prezentācija	
	Plkst. 13 Pusdienas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Projektu rezultātu prezentācija	
	Vasaras skolas noslēgums	

	Plkst. 17 Vakariņas <i>„Jēkaba sēta”, Liepājas iela 36, Kuldīga</i>	
	Plkst. 18.30 Došanās uz Rīgu	

Projekta koordinatori

Dita Plepa, Satversmes tiesas sabiedrisko attiecību un protokola nodaļas vadītāja

Juris Petraškevičs, Latvijas Mākslas akadēmijas Vizuālās mākslas nodaļas vadītājs,
profesors

Kristīne Martīnova, projekta koordinatore